

A „KELET” előfizetési díja:
 Vidékre postán vagy helyben házhoz hordva
 Egész évre 16 frt.
 Félévre 8 „
 Negyedévre 4 „
 Egy órára helyben 1 frt 50 kr.
 Egyes szám ára 7 kr.

Megjelenik a „Kelet” mindennap, az ünnepekét követő napok kivételével.

POLITIKAI ÉS KÖZGAZDASÁGI NAPILAP.

Szerkesztői szállítás:
 Főttér 4-ik szám, hová a lap szellemi részét illető közlemények czimszándék.

AZ ÉRTÉKESB CÍKKEK DÍJZATNAK.
 Kéziratok nem adnak vissza.

Kiadó-hivatal:
 Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

Két nyílt levél a szerkesztőhöz.

II.

Mult cikkemben felhívtam a városi hatóság figyelmét Kolozsvár polgárságának egészségét fenyegető veszélyre, mely szerint a rothadó állati hulladékok bomlásától a talajviz fertőztetése folyton mindaddig fog tartani, míg a talajvizet lecsapolása canalizáció által nem lesz eszközölhető. Jelenleg egy más egészségügyi intézmény életbeleptetésére akarom a figyelmet fordítani s ez az, hogy a nálunk utóbbi időben szokásosá vált temetkezési intézmény is, ha nem is egyszerre, de lassan-lassan a tudomány és korszellem előhaladtának megfelelőleg alakítandó szükségképpen át.

A Kolozsvárt fennálló temetkezési intézetek nagy pompával hajták régre a temetkezést, de hány szülő kebelében szorult meg a szív akkor, a midőn a kék kocsi járt háza elé. Bár a kegyelet lerovása egy nagy tényező, mely ellen egy könnyen a hatóság érvelés intézkedéseket nem tehet, de mégis beleszólása van akkor, a midőn ragályos betegségben, mint p. o. a diphteritisben elhaltak eltakarításáról van szó. A temetkezési intézetek sokkal nagyobb hasznót tehetnének még ez irányban is, ha a három nap, három éjjel könnyekkel áztatott kedves halottat mihamarabb oly helyre távolítanak el, amelyben a kegyelet lerovása nem szállan, és bokráts lovak és kocsisok kíséretében, de csöndben, de a kegyelet magasatos fogalmának megfelelőleg hajtatnák végre, a mi egy monumentális halottas házának temetőnkben való felállítását által volna elérhető.

E halottas házba volna elviendő a halott, rövid idő múlva a halál után, de nem csak ragályos, hanem egyáltalában bármilyen betegségben elhalt halott. Eltekintve attól, hogy a ragályos betegségben elhalt hullák három napig a lakó-szobában tartva, a kegyelet lerovó látogatókra nézve veszélyes lehet, a család vagy annak egyes tagjainak alkalom nyújtatik arra, hogy pár napon keresztül, a lelki fájdalmakat a szélsőség fokozzák.

Képzelnék egy atyát vagy anyát, a kik egyetlen reményűs szülöttjüket vesztik el, minő rendkívüli fájdalmat kell ezeknek kiállniuk e háromnapos időtartam ólom-lábu folyama alatt, nem is említve azon veszélyt, mely fenyegeti őket akkor, a midőn az illető gyermek ragályos betegségben hunyt el s a szülők lelki fájdalma oly fokot ér el, hogy voltaképpen cselekményeik tekintetében majdnem észámíthatatlanok. Mentől huzamosabb ideig tartó a lelki fájdalom, annál nagyobb mérvű a visszahatás, melyet az a szervezet-

re gyakorol s nem is a ragály félelme, de maga a hosszas lelki fájdalom elég okok arra, hogy magunk is betegek legyünk; ha azonban a hullá rövid idő múlva a bekövetkezett halál után eltakarítatik, bár a lelki fájdalom most is nagy, de még sem olyan nagy foku, mint akkor, a midőn a kedves halott folytonosan szemünk előtt fekszik. A kinek ez irányban tapasztalatai vannak halottas házba való rögtöni elhelyezése után, a mint az Hollandiában, Németországban, a lelki fájdalom sokkal enyhébb s a humanitásnak éppen az a hivatása, hogy a sorscsapás által sújtottakat éppen a legnehezebb órában kímélje, támogassa, — a mellett, hogy a ragály tovább terjedését ez által is lehetőleg meggátolhatjuk.

A diszesen felállítandó és izletesen berendezett halottasház, egy valóságos kegyelet-ház legyen, mindazon szükségességekkel felszerelve, melyek egy nemesen érő szívre enyhítőleg hathatnak s melyek felhasználásával a végtisztességtől végrehajtása magasztos s a halott iránti szeretet legmagasb fokának is megfelelően. Mely apában vagy anyában ne költené fel ezen érzelmeiket, ha például bár üvegajtón betekintve látná kedves halottát diszvirág csoportok és csillárok vagy égő gyertyák közt kiterítve. A keresztényi szeretet érzelmei nem apadnak ki a sírnak véghatáránál; de a halál rémképe is szelidebb formát ölt, ha az utolsó pillantás, melyet szeretett halottunk arcára vetünk a fölmagasztaltság discókörének ragyogását nyomja emlékeztetünkbe s a fájdalom visszamelegkezésünkben föl-föl ujjal a kép, egy nyilvános diszes épület, az odazárándokoló s részvevő közönség képe . . . A szerető testvér zokog a keserű elváláson, de ha évek múlva elbeszéli, hogy mily szépen látta az ablakon át, szép virágok között kedves testvérét kiterítve s elképzi, hogy ép ily virágos kertben látják egymást ismét viszont: enyhül a kín, elsimulnak a fájdalom hullámai . . .

A ki szeret s a ki szerettét valaha elveszítette megért bennünket!

Ajánljuk a csatornázás, vízvezeték és halottas-ház iránti indítványainkat az illetékes körök figyelmébe!

Egy orvos.

Az erdélyi birtokviszonyok rendezése

tárgyában összehívott enquete, mint említők, befejezte működését. Az utolsó ülésben, melyen Kemény Gábor b. keres. miniszter elnökölt, folytatódott tárgyalta a szarmasmarha-tenyésztés ügyét.

Meggyőződés az, — mondá Kemény b. — hogy az erdélyi magyar faj-marha eredeti faj-

tisztaságában lehetőleg fentartandó, mivel csakis ezen faj az, mely az erdélyi viszonyoknak szívóssága, munkaképessége és kevésbé elkényeztetett voltánál fogva leginkább megfelel. Ismeretes lévén előttem a marhaállomány hanyatlása Erdélyben, az első segélyt bikák kiosztása által igyekszem nyújtani. Miután azonban kész anyagot találni ott elegendő nem lehet, bikaborjakat kell vásárolni s pár év múlva, mint tenyész-anyagot kiértékelni. Ere ne nézve.

A mennyire viszonyaink megengedni fogják és miután az első sürgős szükséglet az általam jelzett módúval fedezve leand, nem fogok idegenkedni egy megfelelő törzsnáj felállításától sem.

Valamint Magyarországon, ugy Erdélyben is szükségesnek tartom, hogy némely vidékeken, főleg a havasok között elismert, jó külföldi fajok meghonosításának. Már e téren is tétettek általánosan intézkedések és hiszem, hogy e kettős irányú intézkedés által leginkább elérhető lesz a marhatenyésztésnek óhajtott emelése. Legyen a t. értekezlet meggyőződve, hogy teljesen méltányolva a marhatenyésztésnek különösen Erdélyre nézve rendkívüli fontosságát, el vagyok határozva annak emelésére mindazt elkövetni, a mi az adott viszonyok között lehetséges.

Tisza Lajos azon reményének ad kifejezést, hogy az 1880-ik évben a tenyésztelep felállítására szükséges előintézkedések is megfognak történni. Súlyt fektet arra, hogy a bevásárlás practicus gazdákra bizassék és nagy eredményt vél elérhetni, ha a marhavásárlók bikaborja-kiállításokkal megfelelő magas díjazásokkal kapcsolhatnának egybe. Nézete szerint az erdélyi faj okvetlenül fentartandó, a külföldiekkel csakis kisebb mérvben teendő kísérlet.

Elnök ezen tárgyat a már előbbi ülésben folytatott eszmecsere által teljesen megvilágítottaknak nyilvánítván, tárgyalásra kitézi. Az Erdélyben felállítandó vinczellér és kertészkepezde kérdés.

Tisza Lajos Kolozsvártól óhajtán a vinczellér képezdét felállítani, a hol is az erd. gard. egyesület szíves készséggel átengedné e tekintetben pártatlanul berendezett szülő-telepét. A kertészkepezde felállítását jelen viszonyaink közt nem tartja kivethetőnek.

Az eszmecsere további folyamában szólók mindegyike hangsúlyozván a vinczellérképezde felállításának szükségességét.

Elnök a helyre nézve ugyan, hol az felállítandó leand, ma még bizony nem nyilatkozhatik, meg jegyzi azonban miszerint Kolozsvárt sem climaticus viszonyainál fogva, sem mint általában nem szülőtermő vidéket nem tartja alkalmasnak a felállítandó vinczellérképezde elhelyezésére.

Ezek után elnök tárgyalásra kitézi az erdélyi gazdasági egyesületnek „A kérdőzöknek a keleti tartományokból való behozatalának eltiltá-

sa” iránti kérvényét. — Miután Tisza László rövid körvonalkokban ismertette az egyesület kívánalmait, elnök tagadja, hogy az egyes helyeken kiűtött marhavész csakis gyakran több havi eltiltás után jutna már most a kormány tudomására. Rendszerűen tudomásunkra jut az — mondá — már az első napok alatt. Hogy intézkedéseink mily hatályosak, leginkább bizonyítja azon körülmény, hogy a vész közeledtével mindig localislatott, mindannyiszor 1—2 hét alatt elnyomult és csakis egyetlen egyszer tartott 5—6 hétig. Hogy e tekintetben, ott a hol szükséges, nem rettenünk vissza nagyobb szabású intézkedésektől sem, azt hiszem, mindennel jobban bizonyíthatja a mult hetekben éppen Galiczia ellen vont katonai határzár.

A keleti tartományokból való teljes elzárás kérdése nemzetközi szerződések által van szabályozva: e kérdésnél tehát a fennálló szerződések az irányadók, melyek megengedik a teljes elzárást is, de csak az esetben, ha az illető tartomány vész. Különben a teljes határelzárás mindig kétélű fegyver és meg ez sem nyújtana teljes biztosítékot arra nézve, hogy a vész be nem hurcoltatik, mert ott oly könnyen behurcolja az ember ruháján, mint bármely más állat. Nem hiszem tehát, hogy az egyesület által kért teljes határzár elrendelhető, valamint azt sem hiszem, hogy ezáltal vezet volna. — Elnök és Tisza L. kölcsönös köszönetnyilvánítása után az értekezlet véget ért.

A képviselőház május 14-én minden különös incidens nélkül fél 2 órakor a 80. pontig jutott el az erdörtörvényjavaslatban. A felsőház ugyanezkor letárgyalta a magyar nyelv kötelező tanítását elrendelő törvényt és néhány kisebb pénzügyi törvényt is.

A „Frankfurter Aktionär” a magyar államértékekről következőleg nyilatkozik legutolsó számában: „Nem nagy ideje még, midőn a „bonton”-hoz tartozott, Magyarország pénzügyi helyzetének megítélésében a legnagyobb pessimizmust tanusítani s valami szánakozás félt mutatni, ha ama megsemmisítéshez közelgő ország szóba jött; ma ellenben az áll napirenden, hogy erejéhez képest, vagy azon felül is, mindenki 500, 1000 vagy 50,000 frt értékű magyar aranyjárdékkal legyen a la hausse engagirozva. Mióta e papir a párisi és londoni tőzsdéken a befogadtatást ki bírta küzdeni magának s ekkép első rangú világpapírrá vált: árfolyama könnyűséggel emelkedett fölfele, a Magyarország helyzetéről való discussiók háttérbe vonultak s ama gazdag országok kezdeményezése nálunk is, itt Németországban sokszorosan utánzást idéztek elő. Tagadhatlan egyszerűsége, hogy a magyar járdék ezen áremelkedése Magyarország hitelének is nagyon előnyére szolgál, és hogy a magyar kincstári utalványoknak hosszú időn át kétségbevon-

De bár Páris sokat ad a külsőségre és lépten nyomon új látványosságot nyújt; mégis feltehetően csak a hűség, hogy e hajó, e vagon csakis a látogatók kényelmére szolgál. A francia gyakorlatiasság itt sem tagadja meg magát; ha a mozgó ülés ki van szedve, hajót és vagonat a munkások sereg népesíti be és ép oly egyszerű, mint leleményes szerkezet segélyével való-rajtuk a tisztítás munkáját végzi. A hajó eleje ugyanis nem éles orru, mint közönségesen, hanem tompán van levágva, s a sima vasfelület szilipitáblával szolgál. Alsó részén három jökora lyuk van furva; az előrsz pedig elég széles, hogy a csatorna belvilágosságát majdnem teljesen kitöltse és elég magas, hogy a vízvezető árok tenekéig leérjen. Ezen szilipitábla nagyon egyszerű készülékkel lebecsátható s ekkor a megettől levő vizet visszatartja, mely egyéb járást nem találva, mint az akadály alján kínálkozó három lyukat, erőszakosan oda tódul, magával ragadva mindazon szilárd részeket, melyeket függőben tart, miáltal a csatorna ágyát tökéletesen tisztítja, miglen a képződő ár, melyet előlőz, magát a hajót is odább csusztatja. Ily hajó 100 embernek végzi munkáját, a keskenyebb csatornáknál pedig e célra a hasonló szerkezeti waggonokat és a hajót deszkákat használják különben a kisebb vezetőket szükség esetén részletenként egyszerű el lehet szilipíteni és szárazba helyezni.

Feltehetően érdekes azon Syphon-szerkezet, mely a balparti gyűjtő csatorna tartalmát a jobbparti- ba hozza át, mi az Almahid alatti széles csővön légszivattyú segélyével történik. A cső átmérője egy méter, ebbe egy fényfő golyót eresztnek, melynek átmérője 88 centiméter. Miután e golyó

Hirdetési díjak

Határoz hasábozott garmond sor vagy annak tere 6 kr. Bélyegdíj minden hirdetés után 30 kr. Nagyobb és gyakoribb hirdetéseknek külön kedvezményt is nyújt a kiadóhivatal.

Hirdetéseket fölvesznek:

Bécsben: Oppellik Alajos Stadt Stubenbastei Nr. 2. (Eckhaus der Wollzeile 36.) Hasenstein et Volger (Wallischgasse 10.) Rud. Moosé Publicistische Bureau Budapestben Hasenstein és Vogler hirdetés közv. irodája. Goldbergo A. V. hirdetések felvételi irod Budapestben Szervitátor 5. sz.

Nyitottai cikkek

garmond sora után 25 kr. fizetendő.

Kiadó-hivatal:
 Stein János könyvkereskedése, hová az előfizetések és hirdetések küldendők.

beváltása még sokáig igen jó visszahatást fog gyakorolni. Tőzadéknak a (a frankfurtin) a lefolyt hététen a magyar járdák képezte az érdeklődés gyújtását s e papirban a forgalom rendkívül óriási volt. Nagyon kedveltek voltak az 1873-iki és a keleti vasút-kötelezővények is, mely mindkettőből igen tetemes összegnek vásároltattak ugy újra, mint befektetésre.

A képviselőház ülése.

Május 13.

Napirenden van a tisztavölgyi szabályozási társulatoknak adandó állami előlegekről szóló törvényjavaslat fölötti általános vita.

Lónyai Menyhért gróf, vázolja a Tiszaszabályozás ügyet s elolvadva annak, különösen a pénzügyi téren mutatkozó hiányait, szükségesnek látja, hogy a szabályozási társulatok pénzügyi viszonyai végleg rendeztessenek, a mire lehetőséget lát abban, ha a társulatok drágább kölcsönöknek előnyösebb konvenciójára mód nyújtatik, az egyelőre adandó előleg minél hamarabb megcicálatik, s a később nyújtandó kölcsön módzatai természetileg már most megállapíttassanak. Csélszerűnek látná, ha a kormány a további részleteket illetőleg érintkezésbe tenne magát a Tiszavölgyi érdekelteivel, nemkülönben, ha kimondatnák, hogy a Tiszaszabályozás véget alakult társulatok összes kölcsönei adómentesek legyenek. Ezen értelemben határozati javaslatot nyújt be.

Szapáry Gyula gr. pénzügyminiszter hosszabbban polemizál Lónayval. Kifejtve, hogy a kormányban a szőnyegen forgó törvényjavaslatlalt kettős célja volt, egyfelől, hogy a mulhatatlanul s épen most időszerteinek mondható védmunkák létesíttessenek másfelől, hogy gyorsan és olcsón létesíthető védmunkák kölcsönhasználatának a társulatok. E céllok elérésére szolgál a tvjavaslat, s a végleges rendezkedés iránti javaslatot a kormány az ősi ülészek alkalmával fogja benyújtani. Kéri a tvjavaslat elfogadását.

Bakay Nándor Lónay ellen szól, kibén főképviseletét látja a szabályozás jelenlegi mizériáinak. Aggályainak ad kifejezést, hogy Lónay beszéde egyrészt, a kormányközegek magatartása másrészt az gyanítatják miként a Tiszaszabályozás eddigi módja tovább is folytattni fog. Nem fogadja el a javaslatot, s pártjula Simonyi elhalasztó indítványát. (Helyeslés balról.)

Tisza Kálmán miniszterelnök figyelmeztet, hogy nagyobb kölcsön csak a szakértőnek meghallgatása és a végleges terv megállapítása után adható, de addig is kell előleget adni, mert ama vidékek érdeke ezt sürgősen követeli. Másrészt meg kell jegyeznie, hogy ha egyes közegek hibázott is, nem helyes azt a képviselőházban nyíltan megfélemezni, hol annak nincs alkalma magától igazolni. Az államnak kötelessége a tiszai vidék érdekeit előmozdítani, de magának az előadásnak soliditása nem engedi meg, hogy a ház most Lónay hat. javaslata értelmében kölcsönt szavazzon meg. Ajánlja a tvjavaslatot.

a víznél könnyebb, az árral uszik, de ha valahol szilárd lerakódásra talál, természetesen fennakad. Ekkor a víz, kényszerítve lévén magának utat nyitni, a cső alsó részére tódul össze s az akadályt szolgáló leülepedést is magával ragadva, a golyót ismét megindítja, mely ennél fogva folyton működő mozgó szilipit szolgál.

A csatornák látogatása a Madeleine templom előtti téren ér véget, hol a közönség lépcső segélyével ismét napvilágra jut, de a setét folyton még messze folytatja útját, míg végre Párison alul, Asnières mellett az összes csatornavíza Szajnába szakad. Itt nagy vasszertől fogja fel a rondaság leltőmörebb részét, mely között állati s emberi hullá, öltönydarab, főleg kalap, de kivált ezernyi ezer parafa dugó uszkal. Az élelmes francia mit sem enged elveszni, mindennek új értéket igyekezik adni, de kivált a dugaszokat az ocsma nyi folyadékból kihalászva, körüljárva, kikészíti és — a parafumflaconok bedugaszolására használja!

A párisi csatornákról a közelmúlt ostrom és Commune lázadás alatt rémesnél rémesebb históriákat beszéltek: majd azt hitték, hogy a győztes porosz hadsereg fogja a csatorna valamelyik nyílásán kimasírozni, majd a levert Commune-dok félmeles rejtékhelyének tartották, — egyik sem volt igaz, de midőn a városi rendes hatóság tevékenységét ismét megkezdette, a csatornáknak nagyszámú puskát, kardot és löszert talált, melyet a menekülők hánytak el.

(Folyt. köv)

A „KELET” TÁRCZÁJA

Utazás Páris alatt. *)

GAMAUF VILMOS-tól.

(Folytatás.)

Páris a régi időben a legrondább városok közé tartozott, a Szajnára rugó utcaik ide önték az összes moeskot, a többiek pedig álló moesárt képeztek. A XI-ik százban például maga az utca szolgált csatornául, hol nyílt árokban hőmpolygott végig az undok folyadék és mig az átjárás pallókon történt, jobbra és balra a disznók fürödtek! Lajos Filöp elrendelte ugyan a kövezést, de ez, mint megannyi más, csak rendelet maradt!

Az első fedett csatornával csak 1412-ben találkozunk: [Hughes Aubriot konstruálta azt; a többi azután is nyitva maradt és oly kiállhatatlan büzt terjesztett, hogy XII. Lajos és I. Ferencz ő felségeik nem bírtak királyi kastélyukban megmaradni. II. Henrik sem volt szerencsésebb! Annnyit ugyan elért, hogy a város a csatorna évenkénti tisztítását elrendelte, de ugy látszik, ez csak írott malaszt maradt, mert végre is a palota hagyta ott a helyét, azaz lebontották; a csatorna pedig tovább is lehetne terhes gőzeit!

Egy korát megelőző egyszerű kovácsmesterek, Gilles Desfroissisnek ugyanezkor azon szerencsés eszméje támadt, hogy nem a csatornát kell a Szajnába, hanem inkább emelt amabba

Hegedűs Sándor előadó constátálja, hogy Lónyay és a kormány álláspontja közt nincs princípális ellentét, a kormány jelen törvényjavaslat álláspontján hasonlóképp nagyobb kölcsönt szándékozik nyújtani.

Lónyay Menyhért gróf Bakay állításait, a szerencsés eloldozta keserűségnek tulajdonítja. Szólnak az átvágásokban semmi haszna nincs. Bizva a kormány ígéretében hat. javaslatát visszavonja.

A vita befejeztetvén, a ház a tvjavaslatot általánosságban elfogadja, Simonyi Ernő halasztást özlő hat. javaslatát elvetetteti.

A részletes tárgyalásnál az 1. §-hoz Dániel Ernő módosítvány nyújt be, mely szerint a társulatok a felleendő előlegről némely tartozásaitak is fedezhessek. Szapári Dániel módosítványát elfogadhatónak tartja, Simonyi Ernő nincsen a Dániel-féle módosítvánnyal megelégedve, proviziot kíván a visszafizetés módozatait illetőleg az esetre, ha a nagyobb kölcsön nem jön létre. Hegedűs Sándor előadó kijelenti, hogy Dániel módosítványát [pártolja]. Lónyay Menyhért gr. 1. §-ban a társulatoknak nagyobb méretű felbaltalmazást akar adni, terheik törlesztésére. Szapáry gr. Lónyai módosításának elvetését kéri.

A ház az 1-ső §-t. Dániel Ernő módosításával fogadja el.

A 2. §. után Dániel Ernő új §-t indítványoz, melyben kimondatnék, hogy a kormány felbaltalmazatik, miszerint sürgős esetekben a tervek elkészítése előttis pénzerőt bocsáthasson a társulatok rendelkezésére.

Elfogadatik.

A 3. §-hoz Lónyay M. gróf nyújt be indítványt a kölcsönkamat proviziójának módosítására vonatkozólag, mely Szapáry és Hegedűs hozzászólása után elvetetik.

A 4 (5) §. Hegedűs két styláris módosításával fogadatik el.

Az 5. (6) §-hoz Liphayay Béla báró ajánl módosítást, melyben meghatározatni kívánja, hogy a végrehajtásnak elmaradása folytán a társulatra méltánytalan teher ne háruljon. A ház Szapáry és Hegedűs hozzászólása után a módosítást elfogadja.

A 7. (8) §-hoz Simonyi Ernő nyújt be módosítványt, mely Hegedűs előadó által módosítva elfogadatik.

A törvényjavaslat tárgyalása ezzel befejeztetvén, következik a pénzügyi bizottság jelentése a Szegedre nézve megállapítandó kisajátítást illetőleg, melyre nézve Madarász József indítványozta a kártalanítási nyugták bolygmontességet. A p. ü. bizottság ellene nyilatkozik. Hasonlóképp Szapáry pénzügyminiszter. Simonyi Ernő és Kis Albert pártolók szólnak. A többség azonban elveti az indítványt.

Következik a külföldi szakértők meghívása következtében felmerülő költségek fedezéséről szóló törvényjavaslat tárgyalása.

Hegedűs Sándor a pénzügyi bizottság előadója röviden ajánlja a törvényjavaslatot elfogadás végett.

Irányi Dániel kérdést intéz a miniszterhez, vajjon a törvényjavaslat intézkedése vonatkoznak-e a mellékfolyókra is, továbbá arra nézve, vajjon fog-e az illető vidékek értelmiségének véleménye is számba vétetni. A válasz kielégítő voltának reményében elfogadja a törvényjavaslatot.

Széll György kívánja, hogy ne csak európai, hanem észak-amerikai szakértők is meghívassanak. Határozati javaslatot nyújt be ez értelemben.

Madarász József személyes tapasztalásból tudja, mennyi kárt okoznak Amerikában a folyókak, s azért úgy véli, hogy ily országnak szakértői leginkább lehetnek hivatva ily kérdésekben véleményt adni.

Péchy Tamás Irányinak válaszolva kifejti, hogy szólnak is szándoka volt a szakértők véleményét az egész Tiszavölgyre kikérni s ezen értelem módosítványt fog benyújtani. Az értelmiség meghallgatása nem fog terszerűen történni, hanem csak egyes esetekben lesz helyén.

Simonyi Ernő hosszabb beszédében előadja az okokat, melyeknél fogva amerikai szakértők meghívását kívánja.

Hieronymy Károly constátálja azon tévedéseket, melyeket az amerikai tartányrendszer emlegetői elkövettek. A tartány-rendszer tetleg sehol a világon nincsen kifejlesztve. Amerikában legkevésbé.

A ház a tvjavaslatot általánosságban elfogadja. Széll indítványa elvetettik. A részletes tárgyalásnál az egész tvjavaslat Péchynek a címre vonatkozó módosítványával elfogadatik.

Következik az erdőtvényjavaslat részletes tárgyalásának folytatása, a 46. §-tól kezdve.

Az 52. §-hoz Odescalchy herceg styláris módosítása elvetettik. Az 53. §-hoz Molnár Aladár indítványt nyújt be az üzemtervtől való eltérési büntetésre vonatkozólag, Tisza Lajos az eredeti szöveget, Ocsányi Sándor Molnár indítványát pártolja. Az 53. §-nál Teleszky István módosítást nyújt be a pénzbüntetés elévülésére vonatkozólag, mely elfogadatik.

Csanády Sándor kívánságára a ház tagjai a határozatképesség constatálása végett megolvastatnak. Jelen van 101 képviselő.

A 68. §-hoz Molnár Aladár nyújt be indítványt, mely szerint a szakas. szöveghez végett visszautasíttassék az erdőügyi bizottsághoz. Az ir-

ditvány Kemény Gábor b. ellenző, Madarász József helyeslő felszólalása után, miután Tisza Kálmán is ellene nyilatkozott, elvetetteti.

Ezzel az ülés 3 órákor véget ért.

A főrendiház is hosszabb ülést tartott, melyben a magyar nyelv kötelező oktatására vonatkozó törvényjavaslatot tárgyalta. Treifort Ágoston oktatási miniszter ajánlja a törvényjavaslatot. Ellene szóltak: Váncsa János nagyzebeni érsek, ki a javaslatban az állam hatáskörének tulságos kiterjesztését látja az egyház rovására; Román Miron érsek, ki hosszú beszédben kimerítette azon érveket, melyek a románok részéről a tvjavaslat ellen már eddig is felhozottak; Hatianu János aradi román püspök, a ki szerint a törvény behozatala az egyházi autonomia, a népoktatás és erköltsiség rovására történne, — és Mihályi Viktor lugosi román püspök, ki a népoktatási törvény bátyája mögöl támadja meg, mint a mely kimondja, hogy minden gyermek a népi iskolában anyanyelvén tanítandó.

A javaslatot védelmezték Ipolyi Arnold püspök és Ujfalussy Miklós főispán.

A ház általánosságában el is fogadta a törvényjavaslatot. A részletes tárgyalás mára maradt.

— Május 14. —

Folytatott az erdőtvényjavaslat részletes tárgyalása. A tárgyalás a 62. §-nál szakadt meg, melynél Molnár Aladár indítványt adott be, hogy a §. visszautasíttassék új szerkesztés végett az igazságügyi bizottsághoz. Baross Gábor már időkimélés tekintetéből is ellenzi a visszautasítást a bizottsághoz. Gulner Gyula a módosítást elfogadja. Felolvastatván a 63. §. Teleszky István az aggályokat úgy hiszi eloszlatatni, ha a §. ugy módosíttatik, hogy a följelentést előbb az erdőfelügyelő megvizsgálni tartozik, s csak ha annak alaposágáról meggyőződött, rendelheti el a tárgyalási határnapot a helyszínén. Kemény Gábor b. miniszter nem hiszi, hogy oly módosítást lehessen tenni, mely minden zaklatást kizárjon, azonban mind a két módosítványhoz szívesen hozzájárul.

Szederkényi Nándor oly módosítást ajánl, hogy a hatósági közegek „rögtön teendő előleges vizsgálat után” tessék a följelentést.

A ház többsége elvetvén Szederkényi módosítványát, a 62. és 63. §-at Baross s Teleszky módosítványaikkal fogadja el.

Teleszky István indítványozza, mondasék ki, hogy a felek meg nem jelenése a tárgyalás menését meg nem akaszthatja.

A 67. §-t, 70-et 71-et a ház elfogadja. Az ülés további folyamáról holnapi lapunkban.

KÜLFÖLD.

Konstantinápolyból igen szenzációs hírek érkeznek. Tudvalevő, hogy a novi-bazári egyezményt a szultán csak roppant pressió után írta alá, s midőn aláírta, kikötötte, hogy az egyezmény ne hosszós nyilvánosságra, mert az a mohamedánokat nagyon felbőszítené. Gróf Zichy igyekezett az aláírást úgy fogantatosítani, hogy az utólagos ratifikáció fölöslegessé váljék, mert attól tartottak, hogy a szultán megtalálja bannai az aláírást s azt visszavonja. Gróf Zichy az egyezményvel Bécsbe jött, de szabadság idejé — mint halljuk, csak kevéssé fogja élvezni; már a legközelebbi napokan visszatér Konstantinápolyba, a hol, mint látszik, ismét nagy felfordulás készül. A D. Zitrnak ugyanis azt távirják, hogy a szultán igen fel van indulva a felett, hogy a novi-bazári egyezmény aláírását tőle Karatheodory pasas s gróf Zichy „kicsémpésztek”; Karatheodorys Kheireddin állása inog, Osman pasa ujjában a nap hőse. (E hírek egyes részletei tulzoltak lehetnek; de egészen alaptalanoknak nem látszanak. Osmán pasa az oroszszal való benső viszony feltétlen híve s már régóta ez irány érvényesítésében fáradozik.)

A novi-bazári egyezmény.

A porta hivatalos lapja, a „Turquie” tegnapi száma hozza az egyezmény teljes hiteles szövegét. Eddig nem merre közé tenni a török kormány, attól való féltésben, hogy kedvezőtlen benyomás fog tenni a török népre s jogfeladás-sáál fogják vádolni a kormányt. Az egyezmény közzétévése bizonyítja, hogy a félelem, ha meg volt is, már megszűnt s valóban az egyezményből világos, hogy a török kormány csakugyan nem adott fel több jogot, mint a meny nyire a helyzet kényszerűsége szorította. Az egyezmény szövege szerint így hangzik: Egyezmény Törökország és Ausztria-Magyarország közt.

Miután Törökország és Ausztria-Magyarország kormányai fentartották maguknak, hogy a berlini szerződés 25. cikke által kikötött megszállás részleteire nézve egymás közt egyezkedjenek és Bosznia s Herzegovina megszállásának ténye szultán ő felsége souverainitási jogait e tartományokra nézve nem csorbitatja: a két kormány meghatalmazottaitá kinevezte:

Törökország egyrészlől: Karatheodory pasa külügyminiszter d'excellentiáját; és Munif effendi közök. miniszter d'excellentiáját; Ausztria-Magyarország másrészlől: Zichy gr. rendkívüli nagykövet és ő c. kir. ap. felsége meghatalmazottját a török udvarnál.

Kik, miután jó és kellő rendben talált meghatalmazásaitak kicserélték, a következő cikkben állapodtak meg:

I. cikk. Bosznia és Herzegovina igazgatását a berlini szerződés 25. cikke értelmében Ausztria-Magyarország gyakorolja; az osztrák-magyar kormány mindamellett semmi kifogása az ellen, hogy mindazon köztisztviselők megtarthassák állomásaitak, kik bírnak a szükséges tulajdonokkal hivataluk ellátására. Helyettesítés esetén az osztrák-magyar kormányok választása kiválón oly egyénekre esnek, kik e tartományokban születtek.

II. cikk. A Boszniában és Herzegovinában lakó, vagy ott tartózkodó egyéneknek mindnyájuknak biztosíttatik fennálló vallások külgyakorlása és szabadsága. Nevezetesen pedig teljes szabadság biztosíttatik a muzulmánoknak egyházi főnökeikkel fennálló viszonyaikkban. Ő császári királyi felsége csapatparancsnokai s a közigazgatási hatóságok továbbra is a legnagyobb gondnal őrködnek a felett, hogy a muzulmánok semmi esorbát ne szenvedjenek becsületükben, szokásaikkban, szabad vallásyakorlatukban személy- és vagyonbiztonságukban. Minden támadás a muzulmánok, azok vagyona, avagy vallása ellen szigorú büntetést von maga után. Szultán ő felsége neve továbbra is fel fog említtetni a közimákban, mint ez eddig történt. A meny nyben szokás volna felhuzni az ottomán zászlót a minaretekre, e szokás tiszteletben fog tartatni.

III. cikk. Bosznia és Herzegovina bevételai kizárólag azok szükségleteire, közigazgatására s a szükségeseknek mutatózó javításokra fordítandók.

IV. cikk. A tényleges török ércpénz nemek a jövőben is forgalomban maradnak Boszniában és Herzegovinában.

V. cikk. A magas porta belátása szerint fog rendelkezni a fegyverekkel, a hadiszerekkel és az ottomán kormányhoz tartozó más tárgyakkal, melyek az erdített helyekben, vagy a helyőrségeken vannak. E célból mindkét kormány biztosainak hozzájárulásával leltárak vétetnek fel.

VI. cikk. Az eljárás kérdésést Bosznia és Herzegovina lakosaival szemben, kik e tartományokon kívül tartózkodnak, avagy utasnak, később külön egyezség fogja szabályozni.

VII. cikk. Hogy közös érdeknél fogva elérhető legyen a politikai és katonai cél, melyet a berlini szerződés 24. cikke a novi-bazári kormányzásra nézve szem előtt tart: a két kormány elhatározta, hogy már most megállapítja a módozatokat, melyek mellett annak életbeléptetése történni fog. E célból kötelezi magát ő császári és királyi felsége kormánya, hogy előre tudatni fogja a szultán ő felsége kormányaival az időpontot, melyben a császári és királyi csapatok bevonulása történni fog. — Hogy minden szükségletnek halogatásnak eleje véssessék, mindkét kormány kötelezi magát ma — mindegyik arra nézve, ami őt illeti — hogy ez eset beálltával haladéktalanul ellátja illető hatóságait és parancsnokait a szükséges meghatalmazásokkal, hogy közvetlenül rendezzék maguk közt a kérdéseket, melyek a császári és királyi csapatok ellátásával és elhelyezésével és más erre vonatkozó részletekkel összefüggésben állanak. Egyébíránt önként érthető, hogy e tekintetben felmerülő minden költség Ausztria-Magyarország terhére esik.

VIII. cikk. Ő császári és királyi felsége csapatainak jelenléte Novibazár kormányzóságban semmiben sem fogja gátolni az ottomán közigazgatási, törvénykezési és pénzügyi hatóságok ügymenetét, mely inkább a jövőben is mint eddig a magas porta kizárólagos és közvetlen parancsai szerint fog vezetetni.

IX. cikk. Ha a magas porta rendszer csapatokat őhajt tartani a novi-bazári kormányzóság meg oly pontjain is, melyeket osztrák-magyar csapatok tartanak megszállva, ez elő semmi akadály nem gördithető. A két állam csapatai, ami létszámukat, a katonai előnyöket és szabad mozgásokat illeti, teljesen egyenlő lábón állanak. — A magas porta kötelezi magát, hogy a novi-bazári kormányzóság területén nem tart irreguláris csapatokat.

X. cikk. Magától értendő azonban, hogy e határozatok nem korlátozhatják Ausztria-Magyarország azon jogát, hogy oly helyeken, hol a csapatok a VII. cikk határozatainak megfelelően állomásoznak, a körülményekhez képest kellőszámu csapatokat tartson.

Ennek erejéről Ausztria-Magyarország és Törökország meghatalmazottai a jelen egyezséget aláírták és hivatalos pecsétjeikkel megerősítették. — Kelt Konstantinápolyban, 1878. ápr. hó 21-én. Karatheodory, Munif, Zichy.

Függelék az egyezményhez.

Önként értendő, hogy a jelen körülmények közt az osztrák-magyar kormánynak, a midőn a berlini szerződés 23. cikkéből eredő összes jogait fentartja csak az a szándéka, hogy a Lim mellett, Szerbia és Montenegró határai közt fekvő három pontra helyőrséget vessen: E pontok volna: Priboj, Prepolje és Bielopolje.

A jelenleg e helyőrségi szolgálatra kizsármelt csapatok létszáma a 4—6000 főt tul nem haladhatja.

Ha a körülmények folytán szükségessé válnék más pontokat is megszállani mindkét részlől a 7. cikk határozatai szerint történik az eljárás,

kivéve ha az osztrák kormánynak az állana szándékában, hogy csapatokat vessen a ragosnai Balkán egyes pontjaira, a mely esetben közvetlen egyetértésre kell lépnie a magas portával. — Konstantinápoly, 1879. ápr. 21. Karatheodory, Zichy, Munif.

TANÜGY.

Három szék, 1879. május.

Népoktatásügyi közigazgatásunkban egy erőlyes és helyes eljárásról veszdünk értesülést, arról t. i., hogy egy pár községi előjárót a közigazgatási bizottság figyelmil kereset alá vetett azért, hogy az iskolai mulasztásokért a törvényben kiszabott büntetéseket nem hajtották fel, és a mulasztásokról szabályszerű kimutatásokat hónapok végén nem küldötték be pontosan.]

Mi, kik az ügyben benne élünk, s annak minden ágával napoként foglalkozunk, éveken keresztül sajnálattal, sőt bosszankodással nézték azt a nagy hanyagságot, mely tekintetben terhes vádként népoktatási közigazgatásunkra ránehezt. Magános helyeken számtalanszor, a sajtóban nyilván is többször felszólaltunk, hogy a népoktatásügyi törvénynek — Magyarország létkérdése első fontosságú törvényének — végrehajtásában legyen a közigazgatás határozottabb, erősebb, erőlyesebb ne hunya be szeméit, midőn nyilván látja, hogy a nép a törvényt kicsibe veszi, néhol még rá nevet, sőt hangosan vádolja azokat, kik, mint közvetlen kezelők, a törvény pontos megtartásáért gyakran fel-fel jajdulnak, de szavunk meghallgatását nélkül elhangzott; tőrünk kellett, hogy az iskolakötelesek szeptemberben elkezdve decemberig szálíngóztak fel az iskolába, a kik már beírtattak, azok tetszők szerint jöttek, vagy nem jöttek, mulasztottak a mint akartak, nézünk kellett, mint lézengnek jó gyermekek egy-két borjuval, egy-két malacczal heteken át a mezőn, kioldódnunk kellett a mindennap ujratanítással a mulasztókért, fájlalunk kellett, hogy a leglekicsimerebb tanításnak is kellő sikerét felmutatni nem tudtuk, mindezek fölött pedig bántotta lelkünket az, hogy kik, hivatásuknál fogva, egyenesen a törvények őrei, éppen azon elnéző, erőlytelen, laza eljárásokkal megszoktatták a népet arra, hogy a törvényt ne tisztelje, annak rendeleteit, laza eljárásokkal megszoktatták a népet arra, hogy a törvényt ne tisztelje, annak rendeleteit, ha tetszik teljesítse, ha nem tetszik, ne teljesítse. Fájdalom! az ilyeszerű eljárásoknak meg is van sajnálatraméltó következezők; mert a törvények iránti tisztelet annyira ki van halva a népben, hogy én példát tudok rá, miszerint a közegégi bíró egy vasárnapon a közeg háza előtt publicálta azt a rendeletet, mely a vasárnapon való lármás munkát tiltja, s egy óra mulva azoknak, kik a betiltást hallgatták, egy része nagy lármával ment a mezei munkára, s száz esetet tudok arra, hogy a bíró eljárta a közegét, hogy a törvény értelmében minden iskolaköteles holnap iskolában legyen, s az iskolaköteleseknek egy huszáda sem ment akkor iskolába, s akárhány ilyen eset . . . szomorú tanúsítására annak, hogy hová süllyed a törvény iránti tisztelet.

Ideje már csakugyan, hogy közigazgatásunk e tekintetben új napra ébredjen. Tárgyamtól nem távozza, a népoktatásügyi nagyfontosságú törvénynek pontos végrehajtására lelkiismeretes figyelemmel kiváló gondot kell fordítania. Látjuk, halljuk, tudpunk kell, hogy Erdélyben a megélhetés egészen meg van nehezülve. A földmívelés, eddigi állapotjában, csak kenyeret sem ad eleget a kenyérre, s pedig a mellé mi minden kell még?; azt más rendezetebb egyszerűbb kezelés alá kell fogni: erre pedig értelmi és erkölcsi műveltség szükséges. Iparunk nincsen, azt mulhatatlanul teremtenünk kell, mert a nélkül meg okserüben folytatt földmívelés mellett is örökké pénztelen szegények leszünk: arra pedig, hogy ipart teremtsünk, hasonlólag tudomány is jellem kell. Már csak e két szempontból tekintve jövőnk, napnál világosabb az, hogy a népoktatás első kenyérkérdése életünknek, s az erre vonatkozó törvény pontos végrehajtásánál fontosabb kötelessége egy sincs közigazgatásunknak.

Örömmel vetjük ezért azon értesítést, melyet tudósításunk elején jelzünk, s nincs itt forró kívánságunk annál, hogy a megkezdett jó uton megállás nélkül előretörjön közigazgatásunk, s tartása — méltán is tartathatja — dicsőségének azt, hogy a megye területén a népoktatásügyi törvény iránti tiszteletet helyreállította. — Nincsen is erre nézve semmi nehézség. A mi népünk tudt engedelmeskedni, ha erőlyesen és ügyesen parancsolnak neki. Érzéke pedig — természeténél fogva jó van: tudja ő, hogy a tanulás jó, s csak szorítását rá, pontosan fog annak eleget tenni. — Tiszta tapasztalatból vett meggyőződéssel mondjuk, hogy a népoktatási törvény azért nincs végrehajtható néppünk életben, mert annak végrehajtását még eddig erőlyesen soha sem vitték keresztül. Tanfelügyelő, közigazgatási bizottság, szolgabírák és községi előjáróságok ne mulasszanak semmit e kérdésben, s akkor a népoktatásügymenete oly ép és szép lesz, mint egy jól rendezett gép mozgása, — és az dicsősége lesz közigazgatásunknak áldása nemzetünknek és hazánknak.

A levelező . . .

Meghívás.

A csikmegyei tanító-testület évi rendes közgyűlései f. évi június 3. és 4. napjain Gyergyó-

Szent-Miklóson, a polgári iskolánál fogja megtartani, melynek folyamára a tanító-testület t. tagjait, valamint az érdeklődő tanügybarátokat tisztelettel meghívom.

Tárgysorozat:

- Junius 3-án d. u. 5 órákor előértekezlet.
- Junius 4-én d. e. 9 órákor kezdődőleg:
1. Előki megnyitó beszéd.
2. A járási körök jelentése évi működésükről.
3. Hochschild Lajos polg. isk. r. tanító gyakorlati tanítása a történelemből.
4. Tornászat a polg. iskolai növendékekkel.
5. Ráduly Lajos „Tanulmány a népiskoláról” című felolvasása.
6. Boga Bálint felső népi iskolai igazgató előadása a tanító-egyletek országos szövetségéről.

7. Önálló indítvány egy óvodának a megye központján való életbeléptetése iránt.

8. Egyéb önálló indítványok, melyek azonban a gyűlés előtt 7 nappal az elnökségnek bejelentendők.

Szállás és közbédőrl gondoskodva lesz; a kik egyiket vagy másikat igénybe kívánják venni, azok f. hó 28-ig Kunecz Kornél polg. iskolai igazgatónál jelentkezzenek.

Gyergyó-Alfala, május 12. 1879.

Boga Bálint, tantestületi elnök.

Irodalom és művészet.

A tudományos académiá ülése.

— Május 12-én. —

Dr. Pauler Tivadar elnök megnyitván az ülést, mint már említettük, Zsilinszky Mihály olvasta föl széki foglaltatját, melynek címe: „Nagy emberek szerepe a történelemben.”

Értekező mindenekelőtt köszönetet mondván megválasztásáért, körvonalozza azon feladatot, melynek megoldására törekedik s mely abban áll, hogy a történelmi eseményekben az egyéni hatást az egyetemes okok, hatásával összefüztve, a kettőnek concret eredményeit vizsgálja. Főveti azt a nagy kérdést, hogy vajjon az ugynevezett nagyjérűak működése képezi-e a történelmet, mint azt Cousin és Carlyle állították, avagy megfordítva, az egyetemes okok, a természeti törvény kényszerű hatása vezérli-e az egyes emberek cselekedeteit is, mint azt Buckle állította? Miután kimutatta, hogy sem az ész rendkívüli adománya, sem pedig a rögtöni eredmény magában véve még nem biztos jelzője az emberi nagyságnak; miután rámutatott a történelmi fejlődésének azon tüneményére, mely szerint a politika, bölcsészeti és természettudományi új eszmék előtérbe helyezése az egyéni nagyság fontossága mindinkább csökken: észrevételeket tesz Carlyle és Buckle ellenkező nézetének tulságaira, melyek szerint az első határozó befolyást tulajdonít az egyes kitűnő férfiak hatásának, míg az utóbbi e hatást az általános okok uralmával szemközt, jóformán a semmire szállítja le. Carlyle a hősök tiszteletéről szóló művében azon reményre jut, hogy a világ történelme tulajdonképp a nagy emberek élettörténelme. Ez ellen értekező fölhozza azon tapasztalati tényt, hogy a kitűnő férfiak művének sikere rendszeren mások elmunkálataitól függ. Például hozza fel Newton, a hol a tömegnek és a közép tehetségeknek kellett elmunkálni, hogy ő célját elérhesse. Buckle ellenében tagadja az általános törvény kényszerűségének azon mértékét, mely a szabadakaratot megsemmisítvén, az embert pusztá eszközöz, vagy géppé akarja lealacsonyítani, és ezen nézetét fanatizmusnak vallja. „Azon tények, hogy az emberi cselekedetben bizonyos törvény-szerűség uralkodik, legkevésbé sem zavarhatja meg az ember akaratát szabadságát”, állítja felolvasó.

A statistika csakis a szabályosságos tanúsítja. Zeilinszky azt hiszi, hogy a két különböző felfogás szépen összeegyeztethető, ha megkülönböztetjük azon szerepet, melyet a történelmi haladásnál egyfelől a korszellem, másfelől a kitűnő egyéniség játszik. A történelem haladását sem Mahomed magában, sem Luther egyedül, hanem a kor szelleme, meggyújtja lángoszként által, eszközölte. Az emberiiség physisai életét összehasonlítva a szellem erkölcsi világával és a gondolatok eszmével, azt találja, hogy az eszmék megtermékenyítik a kort, és viszont a kor lehetővé teszi az eszmék befogadását; ez a történelmi epochák és a történelmi nagyjérűak kölcsön hatásának általános törvénye. Értekező a következőkben kifejti az eszmék fejlődésének nézetét és az ugynevezett egyetemes közszellem mikénti létrejöttét; kimutatja, mily sokféle értelmi és erkölcsi nézetváltozásoknak kell történni, míg egy nagy történelmi átalakulás elkövetkezik. A korszellem hatalmának feltüntetése mellett azonban elismeri a véletlen és előré láthatlan események hatását is, de nem mint határozó okokat, hanem csak mint alkalmakat arra, hogy a már meglevő és csendesen működő általánosok nyilvánuljanak. Megkülönbözteti az ok és alkalmat fogalmát. Aztán átmege a nagy emberek befolyásának kimutatására. Az elméleti téren a legnagyobb befolyást gyakorolnak a nagy emberek felfedezései, a gyakorlati élet körében pedig az államférfiak. Felhozza értekező Mill-Stuartnak nézetét a kormányok pozitív és negatív hatásáról.

Iskola Alapítvány - Kolozsvári Német Középiskola Egyesületi Alapítványul az egy. fel. tantervvel és a központi tantervvel.